

De Groenling

Afdelingsblad IVN en KNNV Oost-Achterhoek

Nummer 9 Zomer 2026

Verslagen van de activiteiten van de afgelopen maanden

en andere wetenswaardigheden

ivn natuur
educatie &

Natuurvereniging
KNNV

BURO COLLOU

TUIN & LANDSCHAPSONTWERP

Tuin- en landschapsontwerp voor overheden, instellingen en particulieren:

- Beleef- en beweegtuinen • Openbare ruimte • Natuurinrichting
- Tuinen en boerenerven • Landschappelijke inpassingen

Buro Collou Looweg 10 7152AL Eibergen

E: jac@burocollou.nl T: 0545-479765 www.burocollou.nl

wilde weelde
vakgroep natuurlijke omgeving

(advertentie)

NATUURLIJK

geeverdink

NATUURRIJK

ONTWERP, AANLEG EN ONDERHOUD VAN BELEVINGSVOLLE TUINEN

(0)545 - 292 568

POST@TUINENVANGEERDINK.NL

WWW.TUINENVANGEERDINK.NL

De Groenling

IVN en KNNV Oost-Achterhoek - 9 Zomer 2026

Houd het hoofd koel

De zomer is begonnen. We genieten van lange dagen, kleurrijke natuur en hopelijk ook van mooie momenten buiten. Tegelijkertijd laat deze periode ons ook de keerzijde van het weer zien. De warmte en de aanhoudende droogte hebben een grote invloed op de natuur. Planten verdrogen, waterstanden dalen en dieren hebben steeds meer moeite om voldoende voedsel en water te vinden.

We merken steeds vaker dat dit geen uitzonderingen meer zijn, maar gevolgen van een veranderend klimaat. Klimaatverandering raakt niet alleen de natuur, maar ook onszelf. Extreme hitte, langdurige droogte en juist hevige regenbuien vragen om aanpassingen, zowel in onze leefomgeving als in de manier waarop we met de natuur omgaan.

Bij IVN zeggen ze vaak: elk weer is IVN-weer. Of het nu vriest of de zon schijnt, de activiteiten gaan bijna altijd door. Buiten beleven en leren hoort immers bij alle seizoenen. Toch hebben ook wij het afgelopen jaar ervaren dat de weersomstandigheden soms zo extreem waren dat activiteiten moesten worden aangepast of zelfs afgelast. Dat onderstreept hoe zichtbaar de gevolgen van klimaatverandering inmiddels zijn. Juist daarom blijft het belangrijk om samen de natuur te beleven, ervan te genieten én ons in te zetten voor een gezonde leefomgeving. Elke wandeling, excursie of vrijwilligersactiviteit draagt bij aan meer kennis, betrokkenheid en waardering voor de natuur om ons heen.

Ik wens ons allemaal een heerlijke zomervakantie toe. Geniet van al het moois dat de natuur ons biedt, zoek af en toe de verkoeling op en houd vooral het hoofd koel.

Veel leesplezier!

• Sjef Lommen

Inhoud

- 4 Afdelingsinformatie
- 6 Natuurwerkgroep
- 7 NGO
- 8 Zweefvliegen
- 10 Insectenwerkgroep
- 12 Hazelnoot
- 15 Excursie Baumberge
- 18 Zwillbrocker Venn
- 19 Workshop wildpluk
- 22 Boerenlandwandeling
- 24 Geologische fietstocht
- 27 Natuurkiekers

Colofon

De Groenling nummer 9:
Augustus 2026

De Groenling verschijnt drie maal
per jaar in april, augustus en december.

De redactie van De Groenling
bestaat uit:

Ed Grotenhuis, Els van Dijk,
en Marco Boekelder.

Eindredactie: Frans Bomer.

E-mail: redactiegroenling@gmail.com.

Sluitingsdatum voor kopij van het
volgende nummer: 15 november
2026. Kopij digitaal aanleveren
als platte tekst zonder opmaak.
Foto's als losse jpg-bestanden in
hoge resolutie en graag het
onderwerp aangeven.

Afdelingsinformatie

Bestuur

Voorzitter

Sjef Lommen

Lichtenvoordsestraatweg 18, 7121 AC Aalten

tel.: 06-12343561 voorzitter@ivn-oostachterhoek.nl

Vice-voorzitter

Angela Tiggeloven

Hoeningstegge 3, 7104 BK Winterswijk (Meddo)

tel.: 06-20481937 angelatiggeloven@gmail.com

Tevens vertrouwenspersoon

Secretaris

Henk Wiggers

De Savornin Lohmanstraat 12, 7103 GW Winterswijk

tel.: 06-20120995 secretaris@ivn-oostachterhoek.nl

Penningmeester

Ron Krabben

Kardinaal de Jongstraat 37, 7131 XS Lichtenvoorde

tel.: 06-40020420

penningmeester@ivn-oostachterhoek.nl

LEDEN

Gilbert Somsen

Aladnaweg 4

7122 RN Aalten

Tel.: 06-33738777 gilbert.d.somsen@gmail.com

Tevens vertrouwenspersoon

Bestuur

Voorzitter

Sjef Lommen

Lichtenvoordsestraatweg 18, 7121 AC Aalten

tel.: 06-12343561 voorzitter@oost-achterhoek.knnv.nl

Vice-voorzitter

Ed Grotenhuis

De Eelinkes 28, 7101 PX Winterswijk

tel.: 0543-520714 edenirene4645@gmail.com

Secretaris

Henk Wiggers

De Savornin Lohmanstraat 12, 7103 GW Winterswijk

tel.: 06-20120995 secretaris@oost-achterhoek.knnv.nl

Penningmeester

Ron Krabben

Kardinaal de Jongstraat 37, 7131 XS Lichtenvoorde

tel.: 06-40020420

penningmeester@oost-achterhoek.knnv.nl

LEDEN

Piet Hoens

Koskampweg 3, 7122 JM IJzerlo

Tel.: 06-51301499 piet.hoens@planet.nl

Vertrouwenspersoon

Els van Dijk

Tel.: 06-12361482 elsje.van.dijk@hotmail.com

Contributies IVN

Leden € 28,00 Huisgenoten € 14,00 Gastleden € 14,00

Jeugdleden € 12,00

Donateurs min. € 15,00

Bankrekening: NL88RABO0316440116 t.n.v. IVN

Contributies KNNV

Leden € 31,00 Huisgenoten € 10,00 Jeugdleden € 15,00

Donateurs min. € 26,00

Bankrekening: NL84RABO0121465241 t.n.v. KNNV

www.boekhandelkramer.nl

**vandaag besteld
morgen gratis in huis!**

Werkgroepen

Thema-bijeenkomsten

Judith Kuppens

tel.: 06-11426337 kuppensjudith@gmail.com

Wandelingen

André Hendriks

tel.: 06-16437732 andrehendriks57@gmail.com

Planten

Thea Croese

tel.: 06-14063024 theacroese@focker.eu

Natuurkiekers

Ellen van den Adel

tel.: 06-20392805 ellen@workonprogress.nl

Lisette Platjouw

tel.: 06-13141323 lisetteplatjouw@gmail.com

Landschapsbeheer

Martin Peterkamp

tel.: 06-10567092 martin@peterkamp.nl

Natuurbeheer

Hermien Toebes

tel.: 0543-538256 h.toebes@solcon.nl

Paddenstoelen

Ed Grotenhuis

tel.: 0543-520714 edenirene4645@gmail.com

Veldbiologie

Thea Croese

tel.: 06-14063024 theacroese@focker.eu

Vleermuizen

Hillie van de Peppel

tel.: 06-29888231 h.peppel@de-erve.nl

IVN Natuur

Robert Schadd

tel.: 06-82582054 robertschadd@outlook.com

Insecten

Rob Lanjouw

tel.: 06-11457256 rplanjouw@gmail.com

Website IVN

Fred Groothuis

tel.: 06-83348880 webmasterivnoostachterhoek@gmail.com

Website KNNV

Ron Krabben

tel.: 06-40020420 penningmeester@oost-achterhoek.knnv.nl

Vereniging
Agrarisch
Natuurbeheer
Berkel & Slinge

- **Landschapsonderhoud**
- **Landschapsinrichting**
- **Ondersteuning en advies**
- **Cursussen en excursies**
- **Akkerrandmengsel**
- **Plantgoed**

WWW.VANBERKELENSLINGE.NL
'T Brendeke 10 Eibergen 0545-477587

Natuurwerkgroep

AUTEUR: HERMIEN TOEBES

Samen werken in/voor de prachtige natuur rond Winterswijk. Dat doen we samen met een groep mensen die een grote liefde hebben voor de natuur. De groep heeft iedere keer andere gezichten. Ook een eenmalige deelname wordt bijzonder op prijs gesteld. Er wordt 8 tot 10 x per jaar een natuurwerkdag georganiseerd. Deze worden bezocht door IVN- en KNNV-leden maar ook door mensen die geen lid zijn maar erg betrokken zijn met de natuur. We werken in natuurterreinen die eigendom zijn van een particulier of een stichting maar ook voor de Anitya Foundation, Geldersch Landschap en Staatsbosbeheer. We proberen het zo te organiseren dat we in diverse gebieden actief zijn. We werken van half tien tot half 3 met tussendoor een koffie- en soep-moment. Dit wordt erg gewaardeerd door de deelnemers. Deelnemers moeten zich uiterlijk 2 dagen van te voren aanmelden bij de coördinator (h. toebes@solcon.nl), zodat we een goed overzicht voor de dag hebben. Help ons mee!

Werkdagen in de tweede helft 2026 zijn: 5 september: veldsteenoven, 3 oktober: in of rond de oude steengroeve, 24 oktober, 7 november, 21 november en 5 december.

Cadeau voor IVN

AUTEUR: PIET HOENS

Probroed & Sloot is een van oorsprong Achterhoeks bedrijf dat actief is in de pluimveevleesketen. Ze zijn gespecialiseerd in het uitbroeden en leveren van eendagskuikens aan pluimveebedrijven in Nederland, Duitsland en België.

De werknemers van Probroed & Sloot krijgen wekelijks vers fruit van het bedrijf in ruil voor een vrijwillige bijdrage. Eenmaal per jaar wordt het totaalbedrag van de verzamelde bijdragen verdubbeld door Probroed & Sloot en gedoneerd aan een paar door werknemers voorgedragen goede doelen. Dit jaar was, op initiatief van een medewerker van het bedrijf, de IVN-afdeling Oost-Achterhoek één van die goede doelen.

Op 12 juni werden, in een informatieve en gezellige bijeenkomst op het hoofdkantoor van Probroed & Sloot, de "fruitcheques" uitgedeeld. Namens IVN Oost-Achterhoek namen Annette van Straaten en Piet Hoens het mooie bedrag van 750 euro in ontvangst.

Verantwoording foto's

Foto voorkant boven:

IVN Natuurkijkers Ria Groot Zevert - Omgeving Vorden

Foto voorkant onder:

IVN Natuurkijkers Janny Eskes - Keizersmantel vrouwtje
Meyendel Den Haag

Foto voorwoord:

IVN Natuurkijkers Jordan Blauw - Wilde bij Bentwoud Hazerswoude

Foto achterkant:

IVN Natuurkijkers Janny Eskes - Vingerhoedskruid

Diploma-uitreiking NGO

AUTEUR: LOES STEINEBACH

En toen was het ineens 27 juni 2026. De dag waarop we (officieel) voor het laatst als groep bij elkaar kwamen, dit keer voor de afsluiting van de 1,5 jaar durende natuurgidsenopleiding (NGO). Met theorielessen en praktijkdagen leerden we van alles over flora, fauna, landschapsvormen, weer en klimaat, samenhang en waterbeheer.

Op dinsdag 7 januari 2025 maakten we voor het eerst kennis met elkaar in De Kruidenhof in Eibergen. Zes cursisten van de afdeling Noord-midden Achterhoek (NMA) en 17 cursisten van de afdeling Oost-Achterhoek. In het begin nog wat onwennig, maar tijdens die 25 dinsdag-avonden en 25 zaterdagochtenden groeide de groep steeds verder tot een hechte club, waarin niet alleen kennis en ervaring werd uitgewisseld maar ook lief-en-leed werd gedeeld.

Theorie, onderzoekjes, vijf-minutenpraatjes, 'natuurmomenten', verslagen maken en excursies naar allerlei prachtige en interessante gebieden ... het kwam allemaal voorbij. Maar bovenal werden er grapjes gemaakt, werd er gemopperd en gelachen ... kortom, was het gezellig.

En dan was daar dus op 27 juni 2026 de diploma-uitreiking. Vanwege de hoge temperatuur was het helaas een sterk ingekort programma, maar wel met voor iedereen een persoonlijk liedje van een heuse troubadour, veel bedankjes, applaus en gezellig napraten met een drankje na afloop.

We kunnen terugkijken op een intensief maar superleuk en leerzaam 1,5 jaar NGO. Met dank aan de organisatie en aan de mentoren Henk, Mario, Peter, Piet, Monique en Lisette, en aan coördinator Henk. En ook al gaat ieder van ons nu zijn of haar weg binnen IVN en/of KNNV, als groep blijven we voorlopig nog contact houden en kennis en informatie uitwisselen. Want hoe meer we leren, hoe meer we beseffen dat er nog zoveel is dat we niet weten.

Loes Steinebach

Een kersverse natuurgids bij IVN NMA en deelnemer NGO, IVN Oost-Achterhoek 2025-2026

Zweefvliegen

AUTEUR: ELS VAN DIJK

Zweefvliegen determineren, op naam brengen. weet waar je aan begint. Een foto maken is al een hele uitdaging. Een alternatief is een vlindernet en een loep gebruiken. De gevangen vlieg meenemen kan in een potje.

Kennis van de lichaamsbouw van een zweefvlieg is wel een vereiste om te kijken om welke het gaat. Het gebruik van insectenspelden, wat betekent dat de zweefvlieg gedood is, gaat te ver. Een collectie aanleggen is, mijn inziens niet nodig om meer kennis over dit dier te krijgen. Dan is het dier in een potje doen en zo proberen de naam te achterhalen een diervriendelijker methode. Hoe leuk zal het zijn als je al een paar soorten zo op het eerste gezicht kunt herkennen. Dat is een mooi begin. En misschien kijk je allereerst in je eigen tuin.

Zweefvliegen zijn er in soorten en maten. Ze danken hun naam aan het feit dat ze stil kunnen hangen in de lucht. Een volwassen zweefvlieg heeft vooral nectar en pollen nodig, terwijl de larven heel andere behoeften hebben. Sommige eten bladluis, andere hebben dood hout nodig en er zijn larven die leven van in het water voorkomend organisch materiaal. Het zijn goede bestuivers en plaagbestrijders.

Dit geeft te denken, al die verschillende habitats en dus ook verschillende soorten planten.

Als je je soortenjacht beperkt tot de tuin die je ter beschikking hebt, zul je veel variatie in die tuin moeten aanbrengen.

Hoog en laag, droog en natter, open zonnige stukken en ook schaduwplekken, hagen bijvoorbeeld.

In een kleine tuin misschien nauwelijks te realiseren.

Maar met meerdere, verschillende tuinen bij elkaar kom je al een heel eind.

En kun je wellicht veel soorten aantreffen.

Terug naar de determinatie.

Een soort die gemakkelijk te herkennen is, en zijn naam nogal voor verwarring kan zorgen, is de **blinde bij**.

Geen bijensoort, maar een zweefvlieg die vrij algemeen is. In het bos, graslanden en ook in je tuin.

De larven van deze zweefvlieg leven in vochtige milieus met veel organisch materiaal. Dat kan een slootkant zijn, maar ook mest.

Blinde bij Foto: Els van Dijk

Zo zie je maar weer, mest heeft voor ons, als natuurliefhebbers een negatieve bijklank, maar kan ook nuttig zijn.

Zweefvliegen houden niet van te warm weer, bij 20 graden zijn ze het meest actief.

Het zijn koudbloedige dieren die zonnewarmte nodig hebben, maar er zijn altijd wel een paar soorten die je tijdens bewolkt weer aan kunt treffen.

Zoals ook bijen vaak gebonden zijn aan één of enkele plantensoorten, is dit bij zweefvliegen ook vaak het geval. Maar zoek ze niet alleen op bloemen, maar ook op bladeren, bijvoorbeeld in de luwte van het bos.

De meeste zweefvliegen overwinteren als larve of pop.

Zij vliegen vanaf maart tot oktober en zijn in twee groepen te verdelen.

De eerste groep is zowel in de lente als in de zomer actief. Ze hebben verschillende generaties zolang het weer het toelaat.

De tweede groep kan al vanaf eind januari, in warmere winters, vliegen.

Deze soort is in maart al uitgevlogen, maar behoort toch tot de wintersoort.

Kleine bijvlieg: komt voor in open en halfopen biotopen, waaronder parken, tuinen en bloemrijke graslanden.

Je kunt ze aantreffen op duizendblad, kamille en gele composieten.

De larve leeft in vochtige beek- en oeverranden en ook in koeienmest.

Grote langlijf: komt op verschillende biotopen voor, zoals graslanden, akkers, in de duinen, maar ook in tuinen.

De larven leven van bladluizen op allerlei kruiden.

Grote langlijf Foto: Marijke Huysse

Hommelbijvlieg: deze soort lijkt veel op een hommelmel, maar is dus een zweefvlieg. Je kunt hem aantreffen in een natte omgeving, zoals poelen, maar ook in tuinen, loofbossen, struwelen en vennen. De larven van deze soort leven in poelen, modder en koeienmest.

Hommelbijvlieg Foto: Marijke Huisse

Doodskopzweefvlieg: komt voor bij verschillende typen loofbos, maar ook in meer open biotopen, zoals parken en tuinen. De larve leeft in een vochtige omgeving met voldoende organisch materiaal, zoals boomholten, koeienmest en zelfs in met water gevulde autobanden(!)

Doodskopzweefvlieg Foto: Marijke Huisse

Kopij

Kopij voor het volgende nummer aanleveren voor **15 november 2026**
Op bladzijde 3 ziet u hoe.

Als je eenmaal begint met kijken naar zweefvliegen merk je dat je steeds andere soorten gaat zien. Of misschien denk je een andere soort te zien en is het toch dezelfde. Het maakt niet uit, het is leuk, leerzaam en langzamerhand ga je ook de connectie zien die dit dier heeft met de omgeving waarin je het aantreft. Heel boeiend dus.

De informatie komt uit de veldgids zweefvliegen van de KNNV uitgeverij.

Witte halvemaanvlieg Foto: Marijke Huisse

Uw woning verkopen?

Informeer geheel vrijblijvend naar de mogelijkheden. Wij helpen u graag!

De beste plek voor jou

RGO makelaars

voel je thuis

Singelweg 2 7101 MH Winterswijk T 0543 531 880
info@rgomakelaars.nl www.rgomakelaars.nl

Activiteiten van de insectenwerkgroep

AUTEUR: ROB LANJOUW

Na het oprichten van de werkgroep met 9 leden in februari 2026 hebben we nu 14 leden op de app. We hopen, dat we in de toekomst verder mogen groeien. Aanmelden kan door te appen of bellen naar nummer 0611457256.

Ondertussen zijn Frans en Ip geslaagd voor de opleiding als natuurgids. Gefeliciteerd namens de werkgroep en de IVN/KNNV. Ze hadden als eindopdracht gekozen om een Bioblitz te doen door de tuin van Frans. Deze bleek groot genoeg te zijn en zeer soortenrijk. De Bioblitz was gericht op insecten, waarbij we op mooie soorten stuitten. In juli is er ook nog een Bioblitz in Marijke's tuin gehouden, waar we met zeven personen hebben gezocht. De één deed de planten terwijl de ander de zweefvliegen deed. Dit onder het genot van koffie en koek.

Terwijl deze Groenling wordt gemaakt, loopt het seizoen verder. Op 17 juli vindt namelijk de telling van de Nachtvlindernacht plaats in IJzerlo, bij Piet. Tijdens de telling van vorig jaar werd besloten, de telling ieder jaar minimaal 1x te doen, afhankelijk van wat de Vlinderstichting doet. Daardoor ontstond het idee, de insectenwerkgroep op te richten.

De doelstelling van de Nachtvlindernacht is landelijk inzicht te krijgen welke nachtvlinders op welke tijd van het jaar vliegen. Op ongeveer 50 plekken, verspreid over Nederland, vindt de Nachtvlindernacht plaats. Zo wordt er meer inzicht verkregen in de biodiversiteit van deze diersoort. Veelal wordt er gedacht dat deze beestjes bruin en saai zijn, wat maar deels waar is.

Globaal kan men zeggen dat er zo'n 800 soorten Macro's en 1600 soorten Micro's te zien zijn in Nederland. De Micro's worden vanwege de grootte en soms ook kleur moten genoemd. De Macro's daarentegen kunnen groot en zeer kleurrijk zijn. We hopen op de telling veel soorten te zien. Deze wordt gedaan door het gebruik van een laken met lamp erachter, een val (kist) met lamp erboven en led-emmers. In de emmers en de kast zitten eierdozen waar de nachtvlinders zich onder kunnen verschuilen.

De led-emmers worden gebruikt als universele telmethode. Deze vindt plaats op ongeveer 1200 plekken in Nederland, wat een gestandaardiseerde onderzoeksmethode is van de Vlinderstichting.

Ledemmer

Granietui *Lycophotia porphyrea* op eierdoos

Deze vinden ook buiten de Nachtvлиндernacht plaats. Hieronder enkele foto's van nachtvlinders. De geisha is 7 tot 8 mm lang en de pauwoogpijlstaart 36 tot 44mm. De foto's zijn met de mobiele telefoon gemaakt.

Geisha *Olethreutes arcuella*

Pauwoogpijlstaart *Smerinthus ocellatus*

Kopij

Kopij voor het volgende nummer aanleveren voor 15 november 2026
Op bladzijde 3 ziet u hoe.

Vuursteenvlinder *Habrosyne pyritoides*

We hopen de volgende Nachtvлиндernacht te organiseren in de Kruidenhof in Eibergen samen met de Vleermuizenwerkgroep, Waarschijnlijk in de eerste of tweede week van september. De reden hiervoor is tweeledig. Ten eerste zijn nachtvlinders het voer voor vleermuizen. Ten tweede is het laat in het jaar en hopen we dat we hier een kinderactiviteit van te kunnen maken, omdat het dan vroeger donker is. Vleermuizen en nachtvlinders zijn voor kinderen mooie spooky wezens. Op het moment dat deze Groenling uitkomt zullen de herfstlibellen ook aanwezig zijn, waaronder de paardenbijter. Zijn naam heeft hij waarschijnlijk te danken aan het feit dat deze veel bij paarden te vinden is. Paarden worden veelal in de nek door insecten gestoken en gebeten, tot bloedens toe. De paardenbijter die op deze insecten afkomt om ze te eten, heeft daardoor deze negatieve naam gekregen. Zijn naam Aeshna mixta is in het Duits Herbst-Mosaikjungfer, wat duidelijk de tijd van het jaar aangeeft.

Paardenbijter *Aeshna mixta*

In de december- oplage hopen we ook andere insectensoorten aan bod te laten komen.

De Hazelnoot en:... Lies bedankt.....!

AUTEUR: JUDITH KUPPENS

Een wat verlaat verslag van de thema-bijeenkomst op 10 december 2025 in Winterswijk.

Op de mooie monumentale boerderij 't Joostenhuus in Breedenbroek hebben Harm en Rieky Tuenter een biologische hazelnotenkwekerij. Eigenlijk begon het als een hobby voor Harm en Rieky, toen de vader van Harm eind jaren tachtig met het gemengde bedrijf stopte. Harm en Rieky werkten destijds allebei in het onderwijs. Ze gingen op zoek naar kennis over het gewas en kwamen zo terecht bij de proeftuinen in Kraggenburg en Wilhelminadorp. Daar selecteerden ze de beste rassen voor de aanplant in Breedenbroek. Er is van 1990 tot 1996 ruim 3,5 ha aangeplant met een uitbreiding in 2011 naar ruim 5,5 ha. Daaropvolgend is Harm met een aantal andere geïnteresseerden begin jaren '90 begonnen met een studieclub notenteelt. Met deze studieclub oriënteert hij zich op de teelt en verschillende rassen.

Harm heeft momenteel 13 verschillende rassen staan, waarvan 5 rassen 'op de proef' zijn en 8 rassen goed bevonden. Harm geeft aan dat het bij het maken van een plan en het kiezen van rassen ook belangrijk is welk doel het dient. Sommige rassen heeft hij als bestuiver, niet voor de oogst. De familie Tuenter koos destijds al voor biologische teelt, zonder bestrijdingsmiddelen. Dit vraagt speciale aandacht en vooral in de beginjaren waren de kosten hoger dan de opbrengsten. De aanplant van bomen in plaats van struiken maakte het werk wat gemakkelijker.

Hazelnoten zijn een oud cultuurgewas. Nog steeds tref je bij oudere boerderijen vaak een hazelnootbosje of walnotenboom aan. In de tweede helft van de twintigste eeuw nam de import uit Spanje, Italië en vooral Turkije toe en zakte de Nederlandse teelt in. Nu de Nederlandse zomers warmer worden neemt de kwaliteit van de noten toe en zijn er volop kansen voor dit product. De hazelnoot is rijk aan eiwitten en oliën, voedzaam en goed houdbaar. Er is daarom steeds meer aandacht voor noten als onderdeel van de voeding, en vooral biologische noten staan in de belangstelling. Als alternatief voor dierlijke eiwitten. (Het Voedingsbureau heeft noten opgenomen in de Schijf van Vijf als onderdeel van het plantaardig menu).

De hazelaar is een kruisbestuiver. Dit houdt in dat er verschillende rassen aangeplant moeten worden. Hierbij is vooral gekeken naar de gevoeligheid voor ziekten en plagen, de vorm en de smaak van de noot en uiteraard naar de opbrengst. Eén van de plagen wordt veroorzaakt door de hazelnootboorder. Deze snuitkever is overal in Nederland aanwezig en legt zijn eitjes in het vruchtbeginsel van de noot.

De boomgaard van Harm en Rieky bestaat uit meerdere veredelde rassen. In eerste instantie zijn ze uitgegaan van de ervaringen en kennis uit proeven, die in Zeeland opgedaan zijn op het proefstation voor de fruitteelt in Wilhelminadorp. Uit eigen ervaring zijn ze daarna verder gegaan met het vermeerderen van planten door steeds enthout te nemen van de best producerende bomen. Duidelijk moet zijn, wil je een goed producerend ras aanplanten, het zeer afhankelijk is van de streek, grondsoort en het heersende klimaat. Verder is het belangrijk dat je bij aanplant de juiste bestuiverrassen kiest. Regelmatig krijgen Harm en Rieky de vraag van particulieren, hoe je een hazelaar plant.

Harm is opgeleid als smid en leraar in het technisch onderwijs. Op zijn 63e is hij met dat werk gestopt en richt hij zich volledig op de notenteelt. Zijn ervaring als smid en leraar in het technisch onderwijs komen in de notenteelt goed van pas. Hij heeft namelijk zelf alle machines voor de hazelnotenteelt ontworpen en gemaakt. Zo heeft hij zelf een notenkraker gemaakt aan de hand van tekeningen die hij op internet vond. Of blaast hij met de bladblazer de bladeren en lege noten uit de selectiestraat.

Er wordt gevraagd hoeveel hectare één persoon kan managen. Biologische hazelnotenteelt kost 150 uur per hectare, Harm schat in dat de gangbare teelt 80 uur kost per hectare.

Eén keer in de drie weken gaat Harm met de tractor onder de bomen langs. Daarna maakt hij in juli de grond vlak en brandt hij het onkruid weg in de zwarte stroken. Wanneer het vervolgens in augustus regent, heb je mooie vlakke grond onder de bomen met de oogst.

Oogst

Harm droogt de oogst met een heater en een ventilator. Dat duurt zo'n 20 tot 22 uur. De helft van de hazelnoten gaan als tafelnoten weg, de andere helft als kernen. Harm kent in de hazelnoten geen ziekten. Er zijn twee plagen waar Harm last van heeft bij de hazelnotenteelt: de hazelnootboorder en de meikever. Om de hazelnootboorder in bedwang te houden gebruikt Harm een combinatie van maatregelen: met nestkastjes lokt hij vogels en roofspinnen, daarnaast kijkt hij naar de rassen. Harm geeft daarbij aan dat je niet te angstig moet zijn voor de hazelnootboorder. De uitval bij hem is niet hoger dan 10%.

Aan de engerlingen van de meikever heeft Harm bij de aanplant in 2011–2013 een kwart van de bomen verloren. De larven vreten aan de wortels waardoor de bomen afsterven. Deze larven blijven 3 tot 4 jaar en boren zich 60 tot 70 centimeter in de grond. Harm hoopt, door wat meer te beregenen in de periode dat de kevers eieren gaan leggen, dat ze het perceel te koud en te nat vinden en daardoor ergens anders hun eitjes leggen. Door één van de aanwezigen wordt de tip gegeven om kruidenextract te gebruiken: de meikever eet dan niet meer van de wortel.

Wanneer je zo'n mooie biologische hazelnoten boerderij hebt, blijft dat niet onopgemerkt: in 2023 kwam het programma Binnenstebuiten langs en is er een prachtig programma opgenomen en uitgezonden met Sharon, Harm en Rieky in de hoofdrol..!

Vanavond zijn er allemaal lekkernijen gemaakt door Rieky: van hazelnoothapjes tot hazelnootolie en hazelnootgebak ...! We laten het ons goed smaken en nemen deze avond ook afscheid van onze oud coördinator van de Thema groep: Lies...

Lies bedankt

Lies, namens ons allen bedankt voor 10 jaar vrijwilligerswerk voor de Themawerkgroep van de IVN/KNNV oost-Achterhoek.. en veel succes met de Kruidenhof!

Een excursie van de plantenwerkgroep naar Bamberge

AUTEUR: CAROLIEN NIJHUIS

Voorjaarsbos en Geologie. Wat aan de zomer vooraf ging.

Zaterdagochtend 28 maart om 09.45 uur vertrokken T. Croeze, G. Beverdam en de auteur van dit artikel naar Bamberge om daar te genieten van de voorjaarsbloei en het Sandsteinmuseum in Havixbeck. Een prachtige heuvelrug, in de deelstaat Noordrijn-Westfalen. De heuvelrug ligt tussen Coesfeld en Munster, op slechts een uur rijden van Winterswijk. Hoewel het volop zomer is als jullie dit lezen, wil ik dit mooie gebied graag onder de aandacht brengen. Wellicht brengt het jullie op het idee om het gebied ook te verkennen, dat kan al wandelend, of met de fiets. Jullie kunnen er een dagtocht, of meerdere dagen aan te wagen!

Dal van de Nonnenbach te Nottuln

Het dal van de Nonnenbach

De bodem van het gebied dateert voornamelijk uit het Krijt (145-66 mj) en bestaat grotendeels uit kalkhoudende lagen en zandsteen. Het gebied waar wij hebben gelopen bestaat uit kalkrijke Eiken-Haagbeukenbossen en Eiken--Beukenbossen die minder kalkrijk zijn. Ook is er een oude Landweer met Hexenquelle.

We liepen vanaf de grote parkeerplaats Nottuln uit, werden verwelkomd door een Rode wouw en kwamen vrij snel in het licht glooiende dal van de Nonnenbach. Waar ook een uitgestrekt waterwingebied is aangelegd. Zichtbaar door de vele afgesloten putten. Het onttrekken van grondwater zal zeker bij droogte van invloed zijn op de bodem en de aanwezige flora, wij konden daar tijdens ons bezoek niet veel van merken. Het belang voor natuur en mens staat soms op gespannen voet. Toen we er liepen was de bodem rondom de beek vrij drassig en zag het dal er fris groen uit maar hoe dit in de zomer of herfst zal zijn en hoe het veranderende klimaat hierop van invloed is? Het industriële beeld van het blauwe mannetje trekt zich er niets van aan.

Blauw mannetje

Langs de beek zagen we een mooi elzen-wilgen struweel met gele lis, Moeras vergeet-mij-nietjes, moeras spirea en diverse grassen en zegges. We zagen onder andere parelgras, reuze zwenkgras, bosgierstgras, boszegge, hangende zegge en ijle zegge. En was het kraailook dat we zagen? In de wei natuurlijk pinksterbloemen. Al wandelend kwamen we veel voorjaarsbloemen tegen, onder andere het maarts viooltje, speenkruid, salomonszegel, slanke sleutelbloem, grote muur, witte- en paarse dovenetel, bloeiende maagdenpalm, hondsdrif, hook zonder look, dalkruid, stinkende gouwe, bos- en klimop ereprijs.

Veel bomen waren nog in de knop of hadden beginnende bladvorming waardoor ze een transparante zacht groene kleuring gaven met tussendoor de volop bloeiende witte sleedoorns en tere bloesem van de zoete kers en de Noorse esdoorns met hun gele bloemenpracht. De wegen lagen af en toe bezaaid met de kleine ronde zaadjes van de iep. Mooi was het ook om de rode kamperfoelie te zien. We hadden vooral aandacht voor de diverse bloemen en planten maar af en toe werden we ook door vogelgeluiden begeleid, we hoorden en zagen de boomklever, de middelste bonte specht, glanskop, groenling, heggemus en koolmees. In de verte liet de groene specht van zich horen. Een fazantenhaan schoot weg door het gras.

De Baumberger zandsteen

De middagpauze hebben we gecombineerd met een bezoek aan het kleine Sandsteinmuseum in Havixbeck. De Baumberger zandsteen dateert uit het Boven krijt (75 mjd) is zeer kalkrijk maar de kwaliteit om te bouwen is lager dan de bekende Benthuiser zandsteen. Desondanks is er mee gebouwd en wordt de zandsteen nog steeds gedolven en gebruikt voor o.a. spouwmuren. Maar de zandsteen is vanaf de Middeleeuwen het meest bekend door het gebruik ervan om te beeldhouwen.

Fossil Sandsteinmuseum

In de plaatsen waar we doorheen reden zagen we dan ook op verschillende plaatsen beelden en ook enkele gebouwen opgetrokken uit de herkenbare gele zandsteen. Je kunt op bepaalde tijden onder leiding van een gids groeves bezichtigen, dit was voor ons op dat moment helaas niet weggelegd. In het Sandsteinmuseum is de geschiedenis van het delven én beeldhouwen te zien. De route in het museum start met een kleine geologische afdeling. Een wonderlijke wereld van intacte fossielen, waaronder vele ammonieten laat zich zien. De oorsprong van deze fossielen ligt op de bodem van de Westfaalse kalkzee, 75 miljoen jaar geleden, waar aardverschuivingen en lavastromen ervoor zorgden dat de fossielen volledig bedekt werden en zo bewaard zijn gebleven. Het museum heeft een beperkte horeca voorziening, maar met heerlijke taart, koffie, warme chocolade, thee en diverse sapjes!

Hexenquelle

Kopij

Kopij voor het volgende nummer aanleveren voor 15 november 2026
Op bladzijde 3 ziet u hoe.

Hexenquelle en Landweer

Na het museumbezoek reden we richting Landweer en de Hexenquelle. We moesten er even naar zoeken maar onder aan de oude historische Landweer, onderdeel van de Baumberger Ludgerusweg, vonden we de Sieben Quellen, ook wel Hexenquellen genoemd. Het is een unieke plek waar heldere bronnen ontspringen uit een steile kalkstenen helling in het beschermde beukenbos.

De Landweer zelf is een prachtig hooggelegen beukenbos met diepe uitgesleten geulen en door erosie blootgelegde boomwortels. Een sprookjesachtige omgeving, waar we ook volop bosanemonen zagen.

Het gebied nodigt uit tot een langer bezoek. Wij konden maar een klein gedeelte van het gebied bewonderen. Ondanks het buitje, wind en nog wat kou was het een mooie en interessante excursie.

Landweer met geërodeerde boomwortels

Hoveniersbedrijf:

- Aanleg
- Renovatie
- Onderhoud van tuinen

Groencentrum:

- Ruim assortiment planten
- Gereedschap
- Cadeaushop

Hoerinkstegge 5 Winterswijk Meddo 0543-569302

Wandeling Zwillbrocker Venn

AUTEUR: ANDRÉ HENDRIKS

Op zondag 19 april 2026 gaan we met 25 flamingo liefhebbers op pad. Volgens de krant zijn er op het moment 86 flamingo's aanwezig in het Zwillbrocker Venn.

Maar voor we op pad gaan zijn er al veel vragen over de planten zoals speenkruid, fluitekruid, de geur van look zonder look en de inlandse vogelkers die volop in bloei staat.

De naam speenkruid komt door de vorm van de wortel, die lijkt op een speen.

Als er brandnetels staan, dan zie je ook vaak de zuring er naast staan. Als je je brandt aan de brandnetel verzacht het sap van het zure zuringblad de pijn. Voor de meeste deelnemers ging er een wereld open.

Bij het Venn aangekomen was het erg druk in de observatiehut, maar we werden beloond met veel flamingo's en sommigen deden de paringsdans, fascinerend om te zien. Veel ganzen op het water en er vlogen nog wat aalscholvers over. Verder een meerkoet die zijn nest verdedigde tegen indringers, maar vooral zo'n grote groep flamingos bij elkaar te zien is een prachtig schouwspel.

We hebben nog heerlijke rondgewandeld en veel gezien en er werden verhalen over de natuur verteld door de deelnemers. Men ging voldaan en met veel nieuwe kennis naar huis.

Workshop wildplukken in de Kruidenhof

AUTEUR: JUDITH KUPPENS

Maria Wielens en Marieke Nusmeijer, beiden natuurgidsen en heel actief bij de Wildplukgroep van IVN Haaksbergen leiden de workshop-deelnemers op 9 mei 2026 rond in de Kruidenhof bij de Mllumse Molen in Eibergen.

Zij laten deze ochtend zien én proeven wat je allemaal in de natuur kunt vinden. Ook leren ze wat je wel en niet mag plukken. Zo maken deelnemers kennis met wat je dicht bij huis kunt vinden aan eetbare planten. Wildplukken is momenteel erg populair en velen trekken erop uit om allerlei eetbare planten en vruchten in de natuur te zoeken.

Maria en Marieke hebben allebei hun planten kennis opgebouwd in de loop van de jaren. Ze benadrukken dat vooral nieuwsgierigheid belangrijk is en dat je altijd weer kan bijleren.

Marieke en Maria hebben verschillende achtergronden. Marieke had kennis over de plantenteelt en vaste teelt en is sinds een aantal jaren wildplukker. Ze kent veel Nederlandse namen van planten, niet zozeer de Latijnse namen.

Maria is van oorsprong leerkracht en heeft pedagogiek gestudeerd en een educatie achtergrond. Beiden zijn actief bij IVN Haaksbergen, bij de Wildplukgroep. Zij hebben 4 á 5 vaste mensen in de groep en in de zomer gaan ze naar buiten om wilde planten te zoeken en hierbij van elkaar te leren. Ook boeken worden erop nageslagen en er wordt met de kruiden gekookt en geëxperimenteerd met recepten.

Bij wildplukken gaat het om inheemse planten, dus om planten die hier in Nederland van nature groeien. Wildpukken is bij Wetboek van Strafrecht verboden, immers dieren, insecten, moeten ook gebruik kunnen maken van planten. Het advies van Maria en Marieke is: pluk alléén voor eigen gebruik in kleine hoeveelheden en pluk niet in kwetsbare natuurgebieden. Ook is het verboden om planten met wortel en al eruit te trekken.

We gaan door de mooie tuin van de Kruidenhof en Maria en Marieke vertellen ons wat we zoal kunnen gebruiken. Ook moeten we een paar planten determineren. Zo worden er nog een paar interessante wetenswaardigheden verteld, zoals:

- Weegbree: Helpt tegen wondjes
- Madeliefjes: Kun je eten; is een composiet, madeliefjes zijn decoratief, liggen mooi op de soep...
- Stinkende gouwe: Giftig en kan hallucinaties geven.. het kruid werd vroeger als wrattenkruid gebruikt
- Robertskruid: Eetbaar
- Geranium: Eetbaar maar wel bitter. De planten werden vroeger in kruidentuinen gekweekt voor medicinale doeleinden. Bloedstelpend en desinfecterend, ook afwerend tegen muggen.
- Kleefkruid: Goed eetbaar, geneeskrachtig, vochtafdrijvend. Je kunt het bijvoorbeeld verwerken in soepen, thee of pannenkoeken.
- Ooievaarsbek: Bloemen en bladeren zijn eetbaar en decoratief. Bijvoorbeeld in salades, desserts en drankjes.
- Brandnetels: Lekker en gezond, echt een superfood! Boordevol vitaminen en mineralen, waaronder ijzeren calcium. Oogst in het voorjaar de jonge toppen en kook of blancheer ze om de brandharen onschadelijk te maken
- Zuring: Eetbare varianten zijn o.a. veldzuring, bloedzuring en spinaziezuring. Pluk het liefst jonge blaadjes in het vroege voorjaar, oudere bladeren kunnen wat bitter smaken
- Hondsdraf: Wordt al eeuwenlang als veilig geneeskruid gebruikt. Het is wel een vrij sterk kruid waarvan je de dosering niet moet overdrijven

- Nagelkruid: Alle delen van de plant kun je alleen in hele kleine hoeveelheden gebruiken, wel eetbaar. Het ruikt naar kruidnagel, bij wrijven van het blad ruikt je het. Nagelkruid (met name geel nagelkruid) groeit voornamelijk in halfschaduw in vochthoudende, voedselrijke bosranden, houtwallen en bospaden
- Bijvoet: De plant wordt zowel culinair als medicinaal toegepast. Er kan thee gezet worden van de wortel, het blad en de bloemknoppen
- Paardenbloem: Bevat véél vitamine C, alles is eetbaar aan de plant!
- Veldkers: Is helemaal eetbaar, geschikt voor een salade
- Zevenblad: s helemaal eetbaar, geschikt voor een salade heeft een specifieke geur
- Veldzuring: Je vindt ze in graslanden en de jonge blaadjes worden in kleine hoeveelheden gebruikt in salades, soepen en als kruid voor sauzen. Bladeren kunnen gedroogd bewaard worden voor later gebruik. De bloemen kunnen als groente worden gekookt
- Kleine bereklauw, gewone bereklauw: Je kunt het eten, hakken en wokken; Maar dit geldt niet voor de grote bereklauw!
- Adderwortel: De bladeren van april tot augustus kan je gebruiken in salades. Zaden hebben een nootachtige smaak en kunnen rauw of gedroogd gegeten worden
- Lieve vrouwenbedstro: Kalmerend en krampstillend, wordt daardoor veel in thee gebruikt en geeft een zoete vanille achtige smaak in dranken en desserts.

Tot slot heeft vertelt Maria ons nog over de prachtige Groene Lopen (wandelroutes) van Haaksbergen, waar je veel van deze 'Wild-Pluk-planten' kunt bewonderen..

Nog een laatste tip van Marieke en Maria: gebruik altijd de jonge blaadjes én gebruik planten altijd met mate.

Marieke en Maria: namens de IVN/KNNV Oost-Achterhoek: dank voor jullie kennis en tijd!

Collage van 6 in het artikel genoemde planten uit de Kruidenhof

Boerenlandwandeling op 16 mei 2026

TEKST EN FOTO'S: IP AN ES

17 wandelaars kwamen naar IJzerlo om mee te doen met de boerenlandwandeling. Bij de start werden we al meteen getraakteerd op een zwevende rode wouw!!

Piet vertelde in vogelvlucht over het ontstaan van dit landschap beginnend bij laatste ijstijd, toen zand vanuit het westen over het kale landschap door de wind o.a. hier terecht kwam en dekzanden gevormd werden. Piet eindigde bij de ruilverkaveling die ook zeer bepalend is geweest voor het huidige landschap. Vooral in het begin van de wandeling zagen we hier voorbeelden van: enorme akkers met weinig landschapselementen. Later werd het landschap kleinschaliger en zagen we ook steeds meer variatie in begroeiing.

Boer Johan vertelt over zijn kruidenrijk grasland

We kwamen langs een akker met kruidenrijk grasland en de boer die hier eigenaar van is wandelde toevallig ook mee. Hij vertelde dat hij nog veel meer percelen met dit kruidenrijk grasland heeft en het bevalt hem en zijn koeien prima. Zo hoeft hij nu niet/nauwelijks meer te bemesten. Via Urgenda is hier subsidie voor beschikbaar.

In de bermen bloeiden veel verschillende bloemen waaronder prachtige lupine, een plant die je steeds vaker ziet in Achterhoekse bermen. Deze plant bindt net als klaver stikstof uit de lucht en slaat dit op in zijn wortels. Hij werd vroeger gebruikt als groenbemester.

Wat betreft dieren: we zagen een paar hazen en één konijn. In tegenstelling tot vroeger is het nu best bijzonder als je een konijn ziet want door ziektes zijn hele populaties verdwenen.

Verder zagen we een aantal insecten waaronder allerlei kevers. Het was helaas te koud voor solitaire bijen maar hommels vliegen al met 9 a 10 graden en waren er gelukkig wel. Hommels hebben een dikker bontje en ze kunnen zich ook nog met hun vliegspieren zelf opwarmen. We zagen aardhommels (witkontengroep), akkerhommels (bruinruggen) en zelfs een enkele steenhommel (roodkontengroep).

We bleven even stilstaan bij een groep Amerikaanse eiken, eigenlijk een invasieve exoot. Opmerkelijk was dat we duidelijk konden zien dat de zaailingen aangevreten waren door rupsen. Kennelijk is er inmiddels een rups die het aandurft op deze boom te foerageren, wat goed nieuws is.

Langs het erf van Piet liet Piet nog een aantal uilenballen vol botjes en haren zien van bosuilen die hij regelmatig op zijn erf ziet zitten in de bomen. Na 8 km waren we rond kwart voor 5 weer terug bij het dorps huis in IJzerlo en ging iedereen tevreden weer naar huis.

Steenhommel en aardhommel op lupine

**100% biologische
vaste planten
& natuurlijke
beplantingsconcepten**

- ♦ Topkwaliteit uit eigen kwekerij
- ♦ Voor elke groenprofessional

**Nieuw
concept →
met inheemse
planten!**

lageschaar
vaste planten

Wildissimo

PRAIRIE GARDEN

Fleur dansante

fleur Robuste

Laat u inspireren op: www.lageschaar.nl

Je maakt het natuurlijk met Lageschaar

Een geologische fietstocht

AUTEUR: CAROLIEN NIJHUIS

Eindopdracht voor de Natuurgidsenopleiding 2025-2026

In januari 2025 begon ik met de IVN Natuurgidsenopleiding Oost-Achterhoek. Een mooie en interessante opleiding met diverse onderdelen. Naast alle lessen, excursies en opdrachten, moesten we ons in het najaar bezinnen op de eindopdracht. Wat werd er verwacht, waar moest het over gaan en waar moest het aan voldoen. De invulling werd grotendeels aan ons overgelaten, het educatieve karakter was een belangrijk aspect en we moesten iets met minimaal twee personen uitwerken.

Ik had de wens om 'iets met geologie' te doen. Mijn interesse was al eerder gewekt door mijn activiteiten als gids bij de Steengroeve maar door de lessen over bodem, een cursus bij de HOVO in Nijmegen over het ontstaan van de aarde en het verschijnen van het boek: 'Winterswijk-Venster op de geologie' van Rob Hartmans en Hans Hendriks, kon ik er niet meer omheen.

Gelukkig waren er nog drie medecursisten, Petra Borsboom, Nelleke Haandrikman en Anita Buesink die zich meldden en konden we aan de slag. Het boek was een mooi houvast en gaf richting over de mogelijke interessante plekken om iets over de verschillende geologische tijdvakken te vertellen. Een fietstocht lag het meest voor de hand om een beeld van de Geologische Mozaïekvloer rond Winterswijk te laten zien.

Aan de slag

Er werd een projectplan geschreven, taken verdeeld en tijdens de wintermaanden hadden we tijd om ons goed voor te bereiden. Langzaam ontstond een route langs relictten uit ijstijden, keileem, veen, bontzandsteen en muschelkalk. We vonden het belangrijk dat de deelnemers niet overladen werden met geologische tijdvakken en miljoenen jaren aardgeschiedenis, maar dat er iets ontstond rond beleving van tijd, voor zover dat al mogelijk is als je het over zeg maar 240.000 miljoen jaar geleden hebt.

Maar ook wat de oude aardlagen ons nu nog zeggen, of te bieden hebben. Het genieten van het landschap, het prachtige coulisselandschap, de zandwegen en de bolle essen, alles moest een plek krijgen.

Rob was bereid om mee te denken en van zijn deskundig advies hebben we dankbaar gebruik gemaakt. Uiteindelijk werden er negen 'points of interest' gekozen over een traject van ruim 30 kilometer. Te beginnen en te eindigen bij de Gulle Smid.

De route gaat richting kruising Driemarkweg-Veldhorstweg met een mooi zicht op het Tunneldal, vandaar naar de Boven Slinge met uitleg over beekdalen en bolle essen, vervolgens langs de Miocene klei bij de veldoven en de Grote steen in Woold met het verhaal over zwerfstenen, het Wooldse Veen en de Italiaanse Meertjes. Na de oversteek over de drukke Rondweg bij Oeding, via de oudste zichtbare tijden met de pas geploegde akkers in Kotten waar het Bontzandsteen de aarde rood kleurt en daarna, onvermijdelijk de Steengroeve. Als afsluiting wordt stil gestaan bij de boorkern met Zechstein Dolomiet die aan de Fukkinkweg te zien is.

De uitwerking

Voor de deelnemers hadden we een uitnodiging met de praktische gegevens gemaakt en een flyer waarop de route en een afbeelding van de geologische tijdschaal is weergegeven. Ook is de route op de IVN Natuur Educatie app geplaatst, met dank aan Pieter Doornbos en Douwe Haandrikman.

Zo kort samengevat lijkt het simpel maar het was een hele klus en puzzel om uit te werken wat we wilden laten zien, de passende foto's te maken en teksten voor de app te schrijven. In de uitwerking kwamen we allerlei vragen tegen zoals: hoe lang mocht de route zijn, hoe zorgen we voor de veiligheid bij het oversteken van de grote wegen, wat is een leuke pauze plek, hoe regelen we achterwacht bij mogelijke calamiteiten enzovoorts. En dan nog diverse praktische zaken zoals bandenplak, water, veiligheids-hesjes en EHBO spullen. We hebben de route een aantal keren met elkaar gefietst om te testen wat de gemiddelde fietssnelheid was, zodat een groep van ongeveer 20 personen goed mee kan komen ook zonder elektrische ondersteuning en hoe lang mochten de informatieve momenten zijn om binnen de vier uur te blijven die we gepland hadden. Het moest allemaal tot in de puntjes kloppen, de verhalen niet te lang, maar wel informatief en illustratief, kortom niet te veel en niet te weinig. En toen kwam de 'proof of the pudding', 23 mei waren we als eersten van onze groep aan de beurt. Het was heerlijk zonnig fietsweer, alles liep volgens plan en binnen de geplande vier uur waren we weer bij het startpunt. Tevreden konden we terugkijken op de fietstocht, het was een leerzame en interessante activiteit, die smaakt naar meer.

IVN Natuurgids tijdens het 'antropoceen'

Naast alle verhalen over tijdvakken, erosie, klimaatveranderingen en plaattektoniek, wilden we het besef laten ontstaan dat al deze processen zich langzaam over miljoenen jaren hebben voltrokken en dat de moderne mens net komt kijken als je naar de geologische tijdschaal kijkt en pas de laatste 10.000 jaar gebruik maakt van delfstoffen en aardlagen.

Dat dit gebruik leidt tot grote en ongekend snelle veranderingen in allerlei processen in onze bodem. Als mensheid maken we gebruik van de aarde, de bodem met al haar rijkdom, maar hoe gaan we hiermee om, wat eigenen we ons toe? Tijdens de fietstocht wilden we daar ook bij stil staan, het ging ons niet alleen over interessante geologische tijdvakken maar ook over de invloed van de mens. Wij denken dat dat gelukt is, dat door deel te nemen aan deze fietstocht mensen zich daar meer bewust van zijn en dat we als mensheid hier zorgvuldiger mee om zouden moeten gaan. Die laatste gedachte maakt dat we hier als toekomstige IVN natuurgidsen, ieder op onze eigen wijze, aandacht voor vragen, al is het een druppel op een gloeiende plaat, maar veel druppels zorgen toch voor afkoeling.

De route is te downloaden via de IVN Natuur Educatie app zodat je hem met vrienden of familie ook zelf kunt fietsen. Voor de geïnteresseerde lezer is er op 11 november een themabijeenkomst in het Kulturhus in Beltrum door Rob Hartmans over 'Landschap en geologie van de Oost-Achterhoek' en nog een geologische fietstocht op 22 november. Zie het Jaarprogramma 2026 IVN/KNNV Oost-Achterhoek.

Begin ook met composteren!

Het handige composteer-systeem van EcoTe geeft u de mogelijkheid om uw groenafval eenvoudig te verwerken tot een geweldige bodemverbeteraar: Compost!

Er zijn bakken verkrijgbaar voor alle formaat tuinen. Vraagt u ons gerust naar wat er zoal mogelijk is. Meer informatie en prijzen via: info@ecote.nl

www.ecote.nl

Timmermans & Mulder

BLOEMENSPECIALZAAK - CADEAU'S

Misterstraat 36, Winterswijk, tel. 0543-512403

E-mail timmermansmulder@hetnet.nl

OOK IN DROGE TIJDEN IS GEELINK HAAKSBERGEN UW PARTNER IN BESPROEING

Eibergsestraat 199 | 7481 HJ Haaksbergen
T: 0545 221297

Dialogoog in de natuur

AUTEURS: NATUURKIEKERS ANOUK, RIA, MARÈSE, MARIANNE, FEIKE, LISETTE EN ELLEN

Een paar maanden geleden bedachten we het thema ‘Dialogoog’ tijdens één van onze fotosafari’s. We hadden even pauze bij een mooie rustplaats langs de Berkel bij Rekken. Na de pauze zag iedereen ineens van alles wat binnen het thema past. Het werd een leuke uitwisseling van ideeën.

Dialogoog is namelijk iets waar iedereen een eigen idee bij kan hebben. Hierdoor ga je toch weer op een andere manier kijken en dat is precies wat voor natuurfotografen de inspiratie kan zijn. Wat zie je precies? Hoe past het in de omgeving? Welke uitsnede of detail is het mooist? Welke sfeer geef je mee? Het zijn allemaal vragen die we onszelf stellen tijdens een fotosafari, maar ook thuis achter de computer bij het nabewerken. Dit thema bleek weer een diversiteit aan foto’s op te leveren, ieder vanuit zijn of haar eigen invalshoek.

Een dialogoog is een respectvolle wisselwerking waarin luisteren en observeren belangrijke onderdelen zijn. Niet meteen meningen verkondigen of hoog van de toren blazen. Als Natuurkijker maak je inderdaad mooie foto’s door te verstillen, te kijken, onderdeel te worden van de natuur. Vaak komt het dan als vanzelf naar je toe. De verwondering hoe mooi of ingenieus de natuur is en er onderdeel van te zijn geeft een gevoel van blijdschap, of misschien zelfs geluk. In de natuur zijn bevordert onze gezondheid, waaronder stressreductie, versterking van het immuunsysteem en nog veel meer. Dit is onderzocht door onder andere de Universiteit van Leiden. Reden genoeg dus om de natuur in te gaan, met of zonder camera.

We nemen je graag mee in onze natuurbeleving. Bij iedere foto staat een stukje tekst van de maker, met het thema dialogoog in gedachten. Ieder heeft zo een eigen beleving, soms concreet, soms poëtisch, soms vragend, zoekend of verwonderend.

Lisette Platjouw - Grauwe vliegenvanger

Lisette: Twee weken lang voerde deze jonge grauwe vliegenvanger een hardnekkig gesprek met zijn spiegelbeeld. Hij vloog de hele dag door tegen het raam aan om weer terug te keren naar de bezemsteel. Iedereen zegt dat hij zijn eigen spiegelbeeld aanviel. Maar omdat hij nog door zijn ouders werd gevoerd, houd ik liever vast aan een vriendelijkere gedachte: misschien vroeg hij gewoon of de vogel aan de andere kant nog een vliegje over had.

Ontwerp | Advies

Aanleg | Onderhoud

Renovatie | Groenvoorziening

**Hoveniersbedrijf
Bluiminck**

Van Eedenstraat 11
7131PM Lichtenvoorde
T: +31 (0)544 373953
F: +31 (0)544 379340
www.Bluiminck.nl
info@Bluiminck

Voor:
Particulieren
Bedrijven
Instellingen

Anouk Nijkamp - Gras siert dauwdruppels

Anouk: Het gras in de ochtend versierd met dauwdruppels.

Ellen van den Adel - Dikkopje ontmoet maskerbij

Ellen: Groot dikkopje ontmoet maskerbij. Ze zien elkaar en maken ruimte. Er is voldoende nectar voor beiden. Ik zag de maskerbij pas toen ik al een tijdje naar het dikkopje aan het kijken was. Hij viel me niet meteen op.

Marianne: Gezellig, fijn dat jullie er ook zijn dan kunnen wij en de dames even bijkletsen.

Marianne Lubbert Ligtenbarg - Azuurjuffers

Feike Beunk - Roodborst

Feike: Dialoog? Dit is mijn territorium: dames welkom

Marèse: Of de jonge winterkoninkjes een dialoog voeren met elkaar over wie er het eerst aan de beurt is voor een vers hapje of een dialoog met de hardwerkende ouders, is niet duidelijk. Uiteindelijk zijn ze wel allemaal uitgevlogen.

Marèse Ornee - Winterkoninkjes

Ria Groot Zevert - Heideblauwtje

Ria: De schoonheid van een prachtig vlindertje zoals dit heideblauwtje (*Plebejus argus*) doet mij beseffen dat we zuinig moeten zijn op de natuur in al zijn facetten.

Het Reirinck (sinds 1662)

Achterhoekse gastvrijheid in Zwolle bie Grolle

Samenzijn met familie of vrienden op een prachtige plek in de Achterhoek. Je geniet in een rijksmonumentale hoeve, daterend van voor 1662. Het Reirinck biedt comfortabele overnachtings mogelijkheden voor kleine én grote gezelschappen. Van B&B tot samenkomsten van 100 personen, met in totaal 28 kamers. Je kiest zelf de boerderij die bij je past. Tevens een unieke trouwlocatie, vergader- en feestlocatie.

Bij feest vanaf 60 personen overnachten 10 gasten gratis!

Informatie/boekingen:

Fam. Lagers

Oude Winterswijkseweg 52

7141 HE Groenlo

0544-461820

info@reirinck.nl

www.hetreirinck.nl

Fijn bezaagde planken en balken
Zitbanken / tafels
Picknickbanken
Sokkels

Haardhout
Rasterpalen
Kastanje hout

Kom bij ons langs en ruik/voel de producten!

Houhandel Nijweide
Kottenseweg 158
7115 AE Winterswijk

+31 (0)630520200
info@houhandelnijweide.nl
www.houhandelnijweide.nl

Agenda

Tenzij anders aangegeven betreffen het activiteiten van de afdeling IVN en KNNV Oost-Achterhoek.

Zondag 16 augustus 2026

Wandeling: Willinks Weust.

Start: 14.00 uur.

Startpunt: Parkeerplaats Steengroeveweg, parkeerweide tussen Sibelco en ingang Oehoepad.

Zaterdag 23 augustus 2026

Plantenwerkgroep: Op zoek naar de klokjesgentiaan en Parnassia olv R. Schadd.

Start: 14.00 uur.

Startpunt: Parkeerplaats aan de Koolmansdijk na kruising Storckhorsterdijk, Lievelde..

Alleen voor leden IVN/KNNV.

Aanmelden niet nodig.

Vrijdag 28 augustus 2026 IVN NMA

Excursie vleermuizen.

Start: 20.00 uur.

Locatie: wordt nader bekend gemaakt.

Zaterdag 5 september 2026

Natuurbeheer.

Aanvang: 09.30 uur.

Info volgt na opgave bij h.toebes@solcon.nl.

Zaterdag 5 september 2026

Veldbiologische excursie: Heide op de Sprengerberg Sal-landse heuvelrug olv T. Croese.

Start: 13.00 uur,

Startpunt: Parkeerplaats achter busstation Station Lievelde, vandaar 1 uur rijden naar parkeerplaats Paltheweg, Haarle.

Maximaal 15 deelnemers.

Aanmelden: app/sms T. Croese 06-14063024.

Dinsdag 8 september 2026

Themabijeenkomst: Bedgeheimen van kleine dieren.

Spreker: René Krekels.

Aanvang: 20.00 uur.

Locatie: Boogie Woogie, Roelvinkstraat 2, Winterswijk.

Entree € 5,00 (voor leden IVN/KNNV € 3,00), pinnen mogelijk.

Zaterdag 12 september 2026

Natuurkijkers: Fotosafari Landgoed Het Zand, Zelhem.

Start: 09.00 uur.

In principe alleen voor leden KNNV/IVN (maximaal 15 deelnemers).

Niet leden ter kennismaking: € 5,00.

Aanmelden: natuurkijkers.achterhoek@gmail.com.

Zondag 13 september 2026 IVN NMA

Wandeling – De Marke.

Start: 14.00 uur.

Startpunt: wordt nader bekend gemaakt.

Bijzonderheden: Honden mogen niet mee, terrein soms wat lastig begaanbaar.

Zaterdag 19 september 2026

Landschapsbeheer: Onderhoud geologisch natuurpad

Needse berg.

Start: 09.00 uur.

Startpunt: Kerkhofsweg Neede, bij de picknick bank.

Zondag 20 september 2026

Wandeling: Geologisch natuurpad Needse berg.

Start: 14.00 uur.

Startpunt: Parkeerplaats kruising Bergweg-Kerkhofsweg, Neede.

Dinsdag 22 september 2026 IVN NMA

Lezing Wespen – Onmisbaar én fascinerend!

Door: Maureen Glandorf.

Aanvang: 19.30 uur.

Locatie: De Melktap, Nettelhorsterweg 21, Geesteren.

Zaterdag 26 september 2026

Veldbiologische excursie: Paddenstoelenexcursie landgoed Gossink olv Ed Grotenhuis.

Start: 14.00 uur,

Startpunt: Parkeerplaats Vredenseweg/Gossinkweg, Henxel.

Maximaal 20 deelnemers.

Aanmelden: edenirene4645@gmail.com.

Bijzonderheden: Neem paddenstoelengids en spiegeltje mee.

Zaterdag 3 oktober 2026

Natuurkijkers: Fotosafari Landgoed Slangenburg, Doetinchem.

Start: 09.00 uur.

In principe alleen voor leden KNNV/IVN (maximaal 15 deelnemers).

Niet leden ter kennismaking: € 5,00.

Aanmelden: natuurkijkers.achterhoek@gmail.com.

Zaterdag 3 oktober 2026

Natuurbeheer.

Aanvang: 09.30 uur.

Info volgt na opgave bij h.toebes@solcon.nl.

Woensdag 7 oktober 2026

Themabijeenkomst: De verborgen wereld van nachtvlin-
ders en het BIMAG-project.

Sprekers: Rik Wever (Vlinderstichting) en Anita Buesink (BIMAG).

Aanvang: 20.00 uur.

Locatie: Kulturhus Beltrum, Mariaplein 6B, Beltrum.

Entree € 5,00 (voor leden IVN/KNNV € 3,00), pinnen mogelijk.

Zaterdag 10 oktober 2026

Landschapsbeheer: Start wintersnoei knotwilgen.
Start: 09.00 uur.
Werkgroepleden ontvangen de locatie via de mail.

Zaterdag 10 oktober 2026

Veldbiologische excursie: Paddenstoelenexcursie Loohuisbos Aalten olv Ed Grotenhuis.
Start: 14.00 uur,
Startpunt: Kleine parkeerplaats Haartseweg in Aalten vlakbij spoorwegovergang.
Maximaal 20 deelnemers.
Aanmelden: edenirene4645@gmail.com.
Bijzonderheden: Neem paddenstoelengids en spiegeltje mee.

Zondag 11 oktober 2026 IVN NMA

Paddenstoelenwandeling op Landgoed 't Waliën.
Start: 14.00 uur.
Startpunt: Ingang van 't Waliën aan de Lage Lochemseweg tegenover de weg richting "Domein Groot Besselink".
Bijzonderheden: Terrein soms wat lastig begaanbaar, honden zijn niet toegestaan, en neem een spiegeltje mee om de paddenstoelen aan de onderkant te bekijken.

Zondag 18 oktober 2026

Wandeling: Langs eeuwenoude waterlopen.
Start: 14.00 uur.
Startpunt: Parkeerplaats tegenover Veddersweg 7A, Haaksbergen.

Zaterdag 24 oktober 2026

Natuurbeheer.
Aanvang: 09.30 uur.
Info volgt na opgave bij h.toebes@solcon.nl.

Zaterdag 24 oktober 2026

Veldbiologische excursie: Paddenstoelenexcursie Leemputten olv Ed Grotenhuis.
Start: 14.00 uur,
Startpunt: Parkeerplaats Haak en Hoek, Holterhoekseweg 6, Groenlo.
Maximaal 20 deelnemers.
Aanmelden: edenirene4645@gmail.com.
Bijzonderheden: Neem paddenstoelengids en spiegeltje mee.

Zondag 25 oktober 2026

Mossenwerkgroep: Mossen van vochtig bos en plas in de Waterster olv T. Croese.
Start: 14.00 uur.
Startpunt: Parkeerplaats Platvoetsdijk, Borculo.
Alleen voor leden IVN/KNNV, aanmelden niet nodig.

Dinsdag 27 oktober 2026 IVN NMA

Lezing - Wildernis in eigen land: hoe de natuur zichzelf herstelt.
Door: Jeroen Helmer.
Aanvang: 19.30 uur.
Locatie: Stadhuus Lochem, Markt 3, Lochem.

Zaterdag 7 november 2026 IVN NMA

Avondwandeling - Landgoed De Belten.
Start: 19.30 uur.
Startpunt: Landgoed De Belten, parkeerplaats Wildenborchseweg 15, Vorden.

Zaterdag 7 november 2026

Landschapsbeheer: Wilgen knotten.
Start: 09.00 uur.
Werkgroepleden ontvangen de locatie via de mail.

Zaterdag 7 november 2026

Natuurbeheer.
Aanvang: 09.30 uur.
Info volgt na opgave bij h.toebes@solcon.nl.

Zaterdag 7 november 2026

Veldbiologische excursie: Paddenstoelenexcursie landgoed Kotmans olv Ed Grotenhuis.
Start: 14.00 uur,
Startpunt: Kleine parkeerplaats Kotsmanweg, Miste.
Maximaal 20 deelnemers.
Aanmelden: edenirene4645@gmail.com.
Bijzonderheden: Neem paddenstoelengids en spiegeltje mee.

Zondag 8 november 2026

Veldbiologische excursie: Paraboolduin in de Achterhoek olv F. Groothuis.
Start: 14.00 uur,
Startpunt: Kleine parkeerplaats Minicamping 't Veld, Rammelbroeksweg 8, Rekken.
Maximaal 15 deelnemers.
Aanmelden: app/sms F. Groothuis 06-83348880.

Woensdag 11 november 2026

Themabijeenkomst: Landschap en geologie van de Oost-Achterhoek.
Spreker: Rob Hartmans.
Aanvang: 20.00 uur.
Locatie: Kulturhus Beltrum, Mariaplein 6B, Beltrum.
Entree € 5,00 (voor leden IVN/KNNV € 3,00), pinnen mogelijk.

Zaterdag 14 november 2026

Natuurkijkers: Fotosafari Grote Veld, Lochem.
Start: 09.00 uur.
In principe alleen voor leden KNNV/IVN (maximaal 15 deelnemers).
Niet leden ter kennismaking: € 5,00.
Aanmelden: natuurkijkers.achterhoek@gmail.com.

Kopij

Heeft u een aardig natuurmoment beleefd en wilt u dat delen met anderen stuur dat dan voor **15 november 2026** in voor het volgende nummer van De Groenling. Op bladzijde 3 ziet u hoe.

Zondag 15 november 2026

Wandeling: Paddenstoelen in het coulisselandschap.

Start: 14.00 uur.

Startpunt: Parkeerplaats Verenigingsgebouw Juliana, Gossinkweg 14, Winterswijk Woold.

Zaterdag 21 november 2026

Natuurbeheer.

Aanvang: 09.30 uur.

Info volgt na opgave bij h.toebes@solcon.nl.

Zaterdag 21 november 2026

Mossenwerkgroep: Mossen van vochtig bos en schraaland in LG Gossink olv T. Croese.

Start: 14.00 uur.

Startpunt: Parkeerplaats hoek Vredenseweg/Gossinkweg, Henxel.

Alleen voor leden IVN/KNNV, aanmelden niet nodig.

Zondag 22 november 2026

Veldbiologische fietsexcursie: Geologische fietstocht olv Rob Hartmans.

Start: 14.00 uur,

Startpunt: De Storm, Haitsma Mulierweg 11, Winterswijk.

Maximaal 30 deelnemers.

Aanmelden: app/sms T. Croese 06-14063024.

Bijzonderheden: Gaat niet door bij heel slecht weer.

Dinsdag 24 november 2026 IVN NMA

Lezing – Wat is de Basiskwaliteit Natuur?

Door: Dhr. Stortelder.

Aanvang: 19.30 uur.

Locatie: Kulturhus Vorden, Raadhuisstraat 6, Vorden.

Zaterdag 5 december 2026

Natuurbeheer.

Aanvang: 09.30 uur.

Info volgt na opgave bij h.toebes@solcon.nl.

Dinsdag 8 december 2026

Themabijeenkomst: De Aziatische hoornaar.

Spreker: Jan Stronks

Aanvang: 20.00 uur.

Locatie: Boogie Woogie, Roelvinkstraat 2, Winterswijk.

Entree € 5,00 (voor leden IVN/KNNV € 3,00), pinnen mogelijk.

Zaterdag 12 december 2026

Landschapsbeheer: Wilgen knotten.

Start: 09.00 uur.

Werkgroepleden ontvangen de locatie via de mail.

Zondag 13 december 2026 IVN NMA

Wandeling – Nieuwbouw leidt tot nieuwe natuur.

Start: 13.30 uur.

Startpunt: Parkeerplaats bij Berkelzomploods, Stijgoord 2, Lochem.

Zondag 13 december 2026

Mossenwerkgroep: Vochtig bos en mossen in de Leemputten olv T. Croese.

Start: 14.00 uur.

Startpunt: Parkeerplaats Haak en Hoek, Holterhoekseweg 6, Groenlo.

Alleen voor leden IVN/KNNV, aanmelden niet nodig.

Zondag 20 december 2026

Wandeling: Bomen in de winter.

Start: 14.00 uur.

Startpunt: Parkeerplaats sporthal Vragender, Kapelweg 17, Vragender.

Zie ook de actuele agenda's op:

www.ivn.nl/oost-achterhoek

www.knnv.nl/oost-achterhoek

www.ivn.nl/afdeling/noord-midden-achterhoek

Luuk Temming

BOOM EN GROEN

- Verwijderen van bomen op moeilijk bereikbare plekken d.m.v. klimtechnieken.
- Boomonderhoud met hoogwerker
- Snoeien van (monumentale) bomen.
- Onderhoud van natuurelementen zoals houtsingels en de fruitboomgaard.
- Gevelde boom aan planken zagen met eigen zaagmachine

Luuk Temming
Boom & Groen
Schatbergstraat 55
7131 AP Lichtenvoorde

T 0544 - 84 21 52
M 06 - 28 778 183
E info@luuktemming.nl
I www.luuktemming.nl

*Voor al uw
bomenwerk*

